

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 9 ноември 2023 г.
(OR. en)

15180/23

ELARG 78
COWEB 136

ПРИДРУЖИТЕЛНО ПИСМО

От: Генералния секретар на Европейската комисия, подписано от
г-жа Martine DEPREZ, директор

Дата на получаване: 9 ноември 2023 г.

До: Г-жа Thérèse BLANCHET, генерален секретар на Съвета на
Европейския съюз

№ док. Ком.: COM(2023) 691 final

Относно: СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ,
СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН
КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ
Нов план за растеж за Западните Балкани

Приложено се изпраща на делегациите документ COM(2023) 691 final.

Приложение: COM(2023) 691 final

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 8.11.2023 г.
COM(2023) 691 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

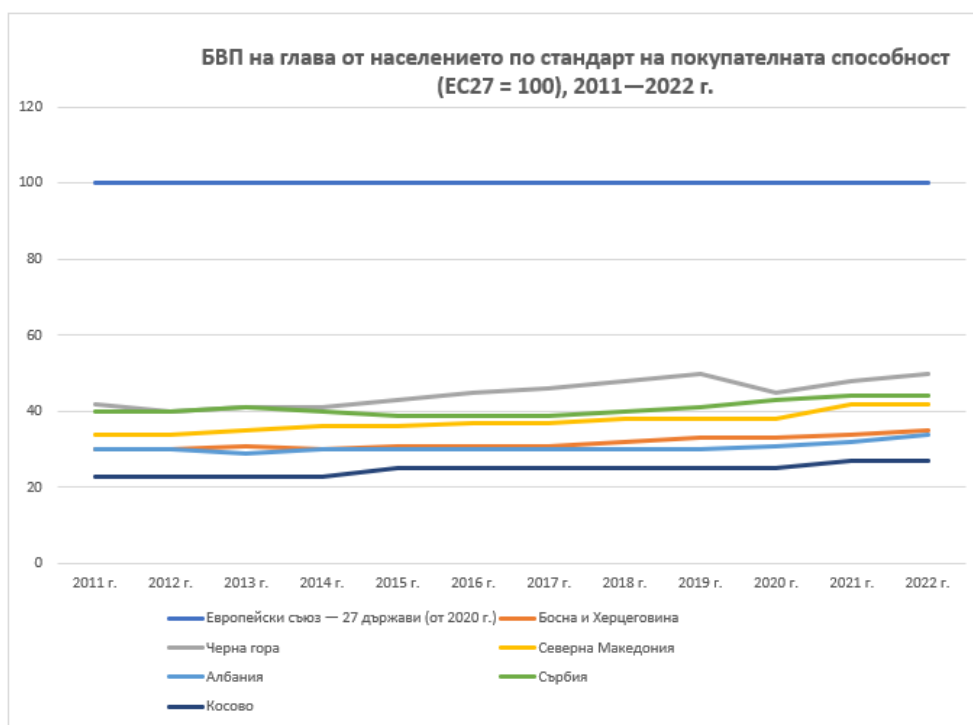
Нов план за растеж за Западните Балкани

ВЪВЕДЕНИЕ

Европейската комисия е дълбоко убедена, че разширяването остава политика от ключово значение за Европейския съюз и по-специално, че пълноправното членство в ЕС на Западните Балкани е изцяло в интерес на Съюза от гледна точка на политиката, сигурността и икономиката.

Агресивната война на Русия срещу Украйна показва отново необходимостта от решителна геостратегическа инвестиция в стабилна, силна и обединена Европа. Войната оказва значително въздействие върху нашите партньори от Западните Балкани, като упражнява допълнителен натиск върху икономиките и обществата им и създава рискове за стабилността им. Необходимостта да ги приобщим към ЕС и да ускорим процеса на присъединяването им, основан на свързани с ЕС реформи в държавите, никога преди не е била по-ясна. Мнозинството от гражданите на Западните Балкани смятат, че членството на държавата им в ЕС би било желателно развитие¹. В това отношение новият план за растеж за Западните Балкани ще представлява възможност да се увеличат видимостта и информираността относно подкрепата на ЕС към региона, укрепвайки ангажираността с аудиторията на местно равнище.

Икономическото сближаване е съществен елемент за приближаването на държавите от Западните Балкани към ЕС. Понастоящем сближаването между партньорите от Западните Балкани и ЕС не напредва достатъчно бързо² — нито по отношение на процесите на реформи, нито по отношение на социално-икономическото сближаване — и забавя напредъка им по пътя към ЕС. Ето защо е необходимо да се даде тласък и да се стимулира подготовката на Западните Балкани за членство в ЕС, като се ускорят някои от произтичащите от него ползи, по-специално по начин, който може да се почувства пряко от гражданите на държавите от Западните Балкани. Целта следва да бъде да се даде възможност на партньорите да засилят реформите и инвестициите, за да се ускорят значително процесът на разширяване и растежът на икономиките им.

* Това название не засяга позициите по отношение на статута и е съобразено с Резолюция 1244/1999 на Съвета за сигурност на ООН и становището на Международния съд относно обявяването на независимост от страна на Косово.

¹ Стандартно проучване „Евробарометър 99“ — пролет 2023 г.

² Евростат и Световната банка

За тази цел Комисията предлага **нов план за растеж за Западните Балкани**, основан на четири стълба, насочени към:

- 1) **Засилване на икономическата интеграция с единния пазар на Европейския съюз**, при условие че Западните Балкани съблюдают правилата на единния пазар и отворят съответните сектори и области за всички свои съседи едновременно, съгласно общия регионален пазар.
- 2) **Насърчаване на икономическата интеграция в Западните Балкани чрез общия регионален пазар**³ въз основа на правилата и стандартите на ЕС, което потенциално би могло да помогне на икономиките им да отбележат ръст от 10 %⁴;
- 3) **Ускоряване на основните реформи**, включително по клъстера „Основни теми“⁵, подкрепа за пътя на Западните Балкани към членство в ЕС, подобряване на устойчивия икономически растеж, включително чрез привличане на чуждестранни инвестиции и укрепване на регионалната стабилност;
- 4) **Увеличаване на финансовата помощ в подкрепа на реформите чрез механизъм за реформи и растеж за Западните Балкани** — нов инструмент в размер на 6 милиарда евро под формата на безвъзмездна подкрепа и подкрепа под формата на заеми, като плащането зависи от изпълнението от страна на партньорите от Западните Балкани на основните реформи, и по-специално конкретни социално-икономически реформи⁶.

Икономическото сближаване е значителна полза от членството в ЕС. Положителното въздействие върху БВП и равнището на доходите на дадена държава, което произтича от интеграцията с единния пазар на ЕС, съчетано с политиката на сближаване на ЕС, беше ясно демонстрирано в миналото. Това изисква инвестиции в модернизацията на икономиките и в инфраструктурата, за които е необходима допълнителна финансова помощ. В същото време основните реформи, включително за укрепване на върховенството на закона и основните права, са абсолютно необходими, за да се извлекат ползите от интеграцията и да се създаде благоприятна среда за привличане на частни инвестиции и генериране на устойчив икономически растеж, като същевременно се намалят емисиите. Изграждането на модерна, динамична и декарбонизирана икономика с подобрени възможности за заетост ще намали също стимула за изходяща миграция.

³ Общият регионален пазар (ОРП) е инициатива, договорена от лидерите на шестте държави от Западните Балкани на срещата на високо равнище в рамките на Берлинския процес в София през 2020 г. ОРП и свързаният с него план на действие имат за цел да въведат четирите свободи на движение (стоки, услуги, капитали и работници) в региона.

⁴ Gomez Ortiz Maria Del Mar; Zarate Vasquez, Roman David; Taglioni, Daria. *The Economic Effects of Market Integration in the Western Balkans (Икономическите последици от пазарната интеграция в Западните Балкани)* (достъпен само на английски език). Работен документ за изследване на политиките; № WPS 10491 Вашингтон, окръг Колумбия: Група на Световната банка: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099544006202322289/IDU062c50b5106fe8046d1080530898bbe45d6fa>

⁵ В съответствие със съобщението на Комисията, „Засилване на процеса на разширяване — надеждна перспектива за членство в ЕС за Западните Балкани“, COM(2020)57, клъстерът „Основни теми“ включва: глава 23 — Съдебна система и основни права, глава 24 — Правосъдие, свобода и сигурност, икономически критерии, функциониране на демократичните институции, реформа на публичната администрация, глава 5 — Възлагане на обществени поръчки, глава 18 — Статистически данни и глава 32 — Финансов контрол.

⁶ В предложението си за междинно преразглеждане на многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г. (COM(2023)337 final) Комисията предложи допълнителни 2 милиарда евро за Западните Балкани. Сумата от 4 милиарда евро ще бъде предоставена под формата на заеми при преференциални условия.

Настоящият нов план за растеж се основава на съществуващата методика за разширяване⁷ и създава пакет от взаимно подсилващи се мерки, които ще умножат потенциалните ползи от всяка мярка. В него също така се предвиждат повече стимули и ползи от интеграцията преди присъединяването към ЕС, като по този начин се цели ускоряване на преговорите за присъединяване. И накрая, с оглед да се осигурят еднакви условия за държавите, обхванати от процеса на разширяване, той постепенно добавя допълнителни възможности за Западните Балкани към тези, които са предвидени в рамките на съществуващите споразумения за стабилизиране и асоцииране (ССА). Сега от съществено значение е бързото изпълнение, като целта е планът за растеж да внесе реална промяна още през следващата година.

Планът за растеж не засяга текущите процеси на присъединяване и специфичните условия, определени в този контекст, по-специално по отношение на основните теми. С него обаче ще се допринесе за този процес, като държавите членки се окуражават да ускорят приемането и прилагането на достиженията на правото на ЕС. Освен това поради силния акцент върху интеграцията в региона на Западните Балкани, с него следва да се помогне на държавите да се съсредоточат върху общото си бъдеще като членове на ЕС и да преодолеят двустранните предизвикателства, които за съжаление изразходват твърде много енергия в региона и забавят напредъка.

1) Засилване на икономическата интеграция с единния пазар на Европейския съюз

Интеграцията с единния пазар на ЕС беше основният двигател на икономическия растеж за всички държави, присъединили се към ЕС. За държавите, които са на път да се присъединят към ЕС, по-тясното асоцииране с единния пазар на ЕС би донесло ползи, които могат да се почувстват пряко от гражданите им.

Осигуряването на повече възможности за Западните Балкани за по-тесни връзки с единния пазар на ЕС е основна обосновка на плана за растеж. Целта е икономиките да се доближат до единния пазар, след като бъде постигнато необходимото равнище на готовност.

Като част от настоящия план за растеж Комисията определи седем първоначални приоритетни области, които ЕС би могъл да предложи на държавите от Западните Балкани. Подобна интеграция би донесла значителни икономически ползи за региона и би осигурила широки еднакви условия между държавите, обхванати от процеса на разширяване.

Завършването на работата, с която шестте партньори са се ангажирали в контекста на общия регионален пазар, ще бъде необходимо предварително условие за по-тесната интеграция с единния пазар. Предложението по седемте приоритетни области се основава на собствените заслуги и също така подлежи на предварително привеждане в съответствие с достиженията на правото на ЕС във всяка конкретна област, включително наличието на необходимите инфраструктури и работещи институции. Нито един партньор от Западните Балкани не може да блокира достъпа до единния пазар на ЕС за останалите пет държави.

Тези приоритетни действия могат да бъдат изпълнени, като се използва съществуващото правно основание на споразуменията за стабилизиране и асоцииране, чрез целеви допълнителни споразумения или чрез изменение, ако е необходимо, на съществуващите договори за Транспортната общност и Енергийната общност.

⁷ COM (2020) 57 final

**Предложението за Западните Балкани⁸:
7 приоритетни действия за интеграция в единния пазар на ЕС**

1. Свободно движение на стоки:

- (i) *Споразумения за оценка на съответствието* с цел отключване на единния пазар за стоки, произведени в Западните Балкани, след привеждане в съответствие с приложимите хоризонтални достижения на правото на ЕС в областта на продуктите.
- (ii) *Подобрено споразумение за митническо и данъчно сътрудничество* с цел да се рационализират митническите процедури и да се намали времето за чакане по границите чрез различни мерки, включително предварителен обмен на информация, взаимно признаване на одобрени икономически оператори, въз основа на заслуги, и по-тясно сътрудничество при разработването на националните системи за обслужване на едно гише и по-бързо прилагане на достиженията на правото в областта на косвеното данъчно облагане.
- (iii) Участие на всички партньори от Западните Балкани в *Конвенцията за общ транзитен режим*.

Действието по точка i) изисква споразумения, основани на съществуващи разпоредби в ССА, споразуменията по точка ii) ще допълват ССА и ще надграждат текущата работа в рамките на общия регионален пазар, където партньорите от Западните Балкани се интегрират помежду си въз основа на правилата на ЕС, а действието по точка iii) изисква присъединяване към съществуваща конвенция. От партньорите от Западните Балкани се очаква да подкрепят всички заявления за участие от региона.

2. Свободно движение на услуги и работници:

- (i) За услуги, свързани с *електронната търговия*, включително услуги за *доставка на колетни пратки⁹*, *туристически услуги* и други дейности, за които е постигнато споразумение в рамките на общия регионален пазар.
- (ii) *Признаване на уменията и квалификациите* между ЕС и Западните Балкани, включително професионалните квалификации. Надграждане на четирите новаторски споразумения за мобилност, договорени в контекста на общия регионален пазар¹⁰, чрез засилено сътрудничество, обмен на информация и използване на инструменти за прозрачност, като например Европейската квалификационна рамка (ЕКР), за да се улесни по-бързото и по-ефективното признаване на уменията и квалификациите. По-специално чрез насърчаване на ефективното прилагане от страна на държавите членки по отношение на държавите от Западните Балкани на предстоящата препоръка на Комисията относно признаването на квалификациите на граждани на трети държави¹¹.

⁸ Изпълнението на приоритетните действия и другите предложения в съобщението ще бъдат предмет на съответните процедури съгласно Договора за функционирането на Европейския съюз.

⁹ Въз основа на съществуващата инициатива за услуги за доставка на колетни пратки в рамките на ЦЕФТА и в съответствие с Регламент (ЕС) 2018/644 относно услугите за трансгранична доставка на колетни пратки.

¹⁰ Признаване на професионалните квалификации на лекарите, лекарите по дентална медицина и архитектите в контекста на ЦЕФТА; признаване на квалификациите за висше образование; взаимно признаване на професионалните квалификации за медицински сестри, ветеринарни лекари, фармацевти и акушерки; и свободно движение с карти за самоличност в Западните Балкани.

¹¹ Предвижда се да се приемат на 15 ноември 2023 г.

По отношение на точка i) ще бъдат използвани съществуващите правни основания на ССА, след като бъдат изпълнени условията, основани на заслуги, включително привеждането в съответствие и прилагането на съответните достижения на правото на ЕС.

3. Достъп до единната зона за плащания в евро (SEPA):

Намаляването на разходите за трансгранични плащания за потребителите и предприятията ще даде тласък на трансграничната търговия. Като част от работата по общия регионален пазар Западните Балкани съвместно въвеждат национално законодателство, изисквано от Европейския платежен съвет за участие в SEPA. Европейската комисия ще **продължи да подкрепя държавите от Западните Балкани** да приведат законодателството си в съответствие с приложимото законодателство на ЕС и да подготвят своите заявления за достъп до SEPA.

4. Улесняване на автомобилния транспорт:

- (i) Подпомагане на държавите от Западните Балкани да интегрират автомобилния си транспорт в региона въз основа на приемането на съответните достижения на правото на ЕС.
- (ii) Успоредно с това работа за предоставяне на достъп на партньорите от Западните Балкани до съответните информационни системи на ЕС (Информационна система за вътрешния пазар, Европейски регистър на предприятията за автомобилни превози) и разглеждане на възможността за допълнително улесняване на двустранните транспортни операции чрез отделно споразумение, допълващо ССА.

И двете действия следва да ускорят приемането на достиженията на правото на ЕС в областта на автомобилния транспорт, да осигурят значителни икономически ползи и постепенно да доведат до по-нататъшна интеграция в областта на автомобилния транспорт.

5. Интеграция и декарбонизация на енергийните пазари:

Надграждане на съществуващата работа в рамките на Енергийната общност с цел интегриране на пазара на електроенергия в региона с този на ЕС и предоставяне на възможност за интегриране на други енергийни пазари. В рамките на това действие ще се вземе предвид необходимостта да се определи цена на въглеродните емисии, която е еквивалентна на цената на въглеродните емисии в рамките на схемата на ЕС за търговия с емисии, или прилагането на механизма за корекция на въглеродните емисии на границите, за да се даде възможност свързването на пазарите на електроенергия да продължи от 2030 г. нататък.

Това ще бъде постигнато чрез изпълнението на съществуващия Договор за създаване на Енергийна общност.

6. Цифров единен пазар:

- (i) Улесняване на присъединяването на операторите на телекомуникационни услуги към настоящото *доброволно споразумение за роуминг*¹²; това ще бъде междинна стъпка до описаното в точка ii) по-долу;
- (ii) Осигуряване на правна сигурност за потребителите и операторите, проучващи решения за дългосрочно споразумение за роуминг с цел включване на Западните

¹² <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-12/eu-wb-roaming-declaration.pdf>

Балкани в зоната на ЕС „роуминг като у дома“, при пълно зачитане на международните търговски ангажименти на Европейския съюз;

- (iii) Разширяване на прилагането на правилата на ЕС за справяне с необоснованото *блокиране на географски принцип* и други форми на дискриминация — въз основа на националността, местопребиваването или мястото на установяване на клиентите — така че да обхванат Западните Балкани;
- (iv) Интегриране на региона в *удоволителните услуги на ЕС*, след като националното законодателство е в съответствие със законодателството в областта на електронната идентификация, удостоверяването на автентичност и удостоверителните услуги (eIDAS). Междинна стъпка ще бъде разработването на регионален портфейл за цифрова самоличност („Балкански портфейл за цифрова самоличност“), който да бъде приведен в съответствие с този на ЕС и да следва точно същите технически спецификации.
- (v) Укрепване на *връзките в областта на киберсигурността*, като се даде възможност за асоцииране на държавите от Западните Балкани към стълба за киберсигурност на програмата „Цифрова Европа“, като се предвиди като първа стъпка техният достъп до резерва за киберсигурност съгласно Законодателния акт за киберсолидарност¹³. Насърчаване на цялостното прилагане на инструментариума на ЕС за киберсигурност на 5G от всички партньори от Западните Балкани.
- (vi) Укрепване на трансграничната *оперативна съвместимост* чрез национални рамки за оперативна съвместимост, които са изцяло приведени в съответствие с Европейската рамка за оперативна съвместимост като основа за оперативна съвместими, ориентирани към човека, цифрови обществени услуги.

Точка i) се основава на съществуващите доброволни договорености, докато точки ii) — iv) ще изискват жизнеспособно правно решение (напр. чрез изменение на ССА). Точка v) ще изисква промяна на съществуващото споразумение за асоцииране към програмата „Цифрова Европа“.

7. Интегриране в промишлените вериги на доставки:

- (i) Разработване на стратегически партньорства във връзка с устойчивите вериги за създаване на стойност в областта на суровините, след като първоначално се постави акцент върху набелязването на конкретни съвместни промишлени проекти.
- (ii) Разработване на стратегически партньорства за сигурността на доставките на лекарства от критично значение.

Разработването на стратегически партньорства във връзка с устойчивите вериги за създаване на стойност в областта на суровините ще се основава на набелязването и изпълнението на съвместни проекти за устойчиви суровини и акумулаторни батерии, обхващащи всички етапи на съответните вериги за създаване на стойност, т.е. проучване, добив, преработка/производство и рециклиране, и подкрепата за дружествата/организациите от Западните Балкани да се присъединят към Алианса на ЕС за суровините и Алианса на ЕС за акумулаторните батерии¹⁴. По-тясно сътрудничество в областта на научните изследвания и иновациите, изграждане на капацитет, например чрез улесняване на достъпа на държавите от Западните Балкани до Академията за умения на Европейския алианс за акумулаторните батерии и Академията за суровини.

¹³ Законодателният акт за киберсолидарност е предложение на Комисията, което все още не е прието от съзакондателите.

¹⁴ Двата алианса се координират от две общности на знание и иновации (ОЗИ) на Европейския институт за иновации и технологии (EIT).

iii) Разширяване на международните стратегически партньорства на ЕС за производството на лекарства от критично значение и активни фармацевтични съставки.

Тези приоритетни области отразяват консултациите със заинтересованите страни в целия регион¹⁵ и представляват пряка връзка с текущата работа по изграждането на общия регионален пазар.

Комисията възнамерява да предложи изменения на ССА, за да се въведе механизъм, който да позволи на органите по ССА да разширят правата и задълженията, произтичащи от достиженията на правото на ЕС, така че да обхванат Западните Балкани, след като бъдат изпълнени условията. Механизмът ще позволи на институциите, създадени със ССА, да приемат приложения, съдържащи списък на законодателството в областта на единния пазар (достижения на правото на ЕС) в конкретни области, които ще бъдат транспонирани в националното законодателство, както и правила за мониторинг. След като Комисията установи, че е осигурено съответствие с достиженията на правото на ЕС, че правилата се прилагат ефективно и че няма значителен риск за еднакви условия на конкуренция в рамките на единния пазар на ЕС (например има достатъчна степен на антиръстов контрол, контрол върху сливанията и държавната помощ, когато е целесъобразно), тогава институциите, създадени със ССА, могат да вземат решение да предоставят реципрочно третиране на вътрешния пазар в съответната конкретна област. Освен достъп до единния пазар приемането и прилагането по този начин на достиженията на правото на ЕС би оказало положително въздействие и по пътя към присъединяване.

Този подход би позволил възможност в рамките на ССА постепенно да бъдат обхванати конкретни области от достиженията на правото на ЕС, по-специално области с конкретна връзка с единния пазар, като например санитарните и фитосанитарните мерки и правата върху интелектуалната собственост. При избора на секторите, които да бъдат включени, ще се отдава приоритет на областите, в които са били предприети съществени действия в рамките на общия регионален пазар.

Освен това, за да подкрепи пряко седемте приоритетни действия и в по-широк план да гарантира реализирането на пълния им потенциал, Европейската комисия предлага поредица от допълнителни мерки.

Като минимум всички държави от Западните Балкани следва да участват пълноценно в съответните програми на ЕС, включително по-специално програмата за единния пазар, програмите „Митници“ и „Фискалис“, програма „Цифрова Европа“ и програма „Хоризонт Европа“ (включително да се проучат възможностите за разширяване на обхвата на мисиите „Неутрални по отношение на климата и интелигентни градове“ и „Възстановяване на нашите океани и води“). Ще се насърчава възможно най-пълно участие в ръководени от Комисията експертни групи в съответствие с правилата на ЕС, тъй като те са важен път за развиване на практически познания за ефективното прилагане на достиженията на правото на ЕС. Държавите от Западните Балкани могат да се възползват от мерките, предвидени в съобщението на Комисията „Укрепване на европейското административно пространство (ComPAct)“, за да спомогнат за изграждането на по-добри публични администрации.

Потенциалът за по-нататъшна интеграция на Западните Балкани в съответните части на единния пазар ще бъде подкрепен от укрепването на инфраструктурните връзки с ЕС. Инвестиционната

¹⁵ Бяха проведени консултации на политическо и експертно равнище с редица заинтересовани страни. Проведени бяха технически обсъждания с националните администрации, консултации с предприятията от целия регион чрез диалог с инвестиционния форум на шестте държави от Западните Балкани и консултации с регионални организации, ЦЕФТА, Съвета за регионално сътрудничество, Транспортната общност и Енергийната общност.

рамка за Западните Балкани (ИРЗБ) е готова да засили подкрепата си за изграждане на необходимата инфраструктура, определена в Икономическия и инвестиционен план¹⁶, за изпълнение на стратегията за Global Gateway в Западните Балкани и тясно свързана с трансевропейските мрежи. За тази цел от съществено значение ще бъде изпълнението на индивидуалните програми за реформи (вж. точка 3 по-долу). Ще продължи и работата по развитието на трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T) за подобряване на свързаността между Западните Балкани и ЕС, за подкрепа на интеграцията в единния пазар на ЕС и за насърчаване на по-устойчива транспортна система.

2) Насърчаване на регионалната икономическа интеграция чрез общия регионален пазар

Регионът на Западните Балкани е изправен пред сериозно икономическо предизвикателство, свързано с ограничената привлекателност за инвеститорите поради малкия фрагментиран пазар и широкомащабната изходяща миграция в резултат на ограничените възможности. На срещата на върха в рамките на Берлинския процес през 2020 г. регионът реши, че интеграцията на регионално равнище чрез общ регионален пазар ще бъде един от ключовите подходи за справяне с тези предизвикателства.

Планът за действие за общия регионален пазар¹⁷ определя обширна програма от действия въз основа на правилата и стандартите на ЕС за установяване в Западните Балкани на четирите свободи на движение: на стоки, някои услуги, капитали и работници. Това е придружено от Зелена програма и Програма в областта на цифровите технологии и иновациите за региона. Въпреки започналата значителна техническа работа, повечето от набелязаните резултати все още не са постигнати, отчасти поради политически пречки при вземането на решения, отчасти поради темпа на изпълнение, който трябва да бъде значително ускорен.

Развитието на общ регионален пазар е от съществено значение по две причини. Първо, защото той е от решаващо значение да се отключи икономическият потенциал на региона, да се създадат възможности за местните предприятия и за работниците и да се превърнат Западните Балкани в по-привлекателно място за европейските инвеститори. Изчислено е, че чрез общия регионален пазар икономиките на държавите от региона биха могли да отбележат ръст от 10 %¹⁸. Втората причина е, че общият регионален пазар се основава на приемането и прилагането на стандартите на ЕС.

Поради това той действа като трамплин към единния пазар на ЕС в много сектори и като механизъм за постигане на напредък в преговорите за присъединяване, като същевременно се извличат икономически ползи на ранен етап. По-тясната икономическа интеграция с ЕС върви ръка за ръка с изграждането на общ регионален пазар. Като част от настоящия план за растеж държавите от Западните Балкани се **приканват да се ангажират отново с пълното изпълнение на плана за действие за общия регионален пазар**.

ЕС ще предостави значителни възможности за интеграция в единния пазар на ЕС само ако регионът постигне резултати по отношение на регионалната икономическа интеграция. Партньорите, които не са изцяло ангажирани с общия регионален пазар или възпрепятстват изпълнението на плана за действие за общия регионален пазар, не могат да очакват да се

¹⁶ Икономически и инвестиционен план за Западните Балкани

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_20_1811

¹⁷ Общ регионален пазар https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/policy-highlights/common-regional-market_en#:~:text=The%20Common%20Regional%20Market%20action,1%25%20of%20the%20region's%20GDP.

¹⁸ Съгласно документа, цитиран в бележка под линия 4.

възползват от плана за растеж по отношение на възможностите за интеграция на единния пазар (стълб 1).

Централноевропейското споразумение за свободна търговия¹⁹ е основният механизъм за управление на общия регионален пазар. Поради това ефективното му функциониране е от съществено значение. Ето защо е необходимо да се ускори важната текуща работа, особено в следните области:

- улесняване на търговията чрез по-голямо регионално признаване на стандартите и сертифицирането (въз основа на правилата на ЕС);
- намаляване на отрицателното въздействие на нетарифните мерки;
- отваряне на сектора на услугите, по-специално новата област на електронната търговия; както и
- улесняване на движението на работници чрез взаимно признаване на академичните и професионалните квалификации.

Един от успехите на общия регионален пазар е създаването на зелени ленти за преминаване на границите в региона. Чрез обмена на митнически данни преди пристигането на стоките на пропускателните пунктове, времето за транзит на стоките е значително намалено. Оценките сочат, че 3-часово намаляване на времето за чакане се равнява на намаляване на тарифите с 2 %²⁰. Този успех в региона доведе до създаването на зелени ленти (сухопътни граници) и сини ленти (морски граници) между региона и някои държави — членки на ЕС. Това е пример как задълбочаването на митническото сътрудничество може да стимулира икономическата дейност между региона и ЕС.

В рамките на общия регионален пазар има множество работни направления, по които напредъкът би могъл да проправи пътя за по-тясна интеграция с единния пазар. Те включват интегриране на региона в системите на ЕС за защита на потребителите и надзор на пазара, взаимно признаване на академичните и професионалните квалификации, участие на всички партньори в региона в Европейския комитет по стандартизация (CEN) и Европейския електротехнически комитет по стандартизация (CENELEC). Подобна интеграция изисква изграждането на необходимите институции и практики, например чрез Академията за единния пазар, за да се гарантира, че националните системи са в пълно съответствие с тези на ЕС.

Що се отнася до бъдещето, **преди изтичането на настоящия план за действие за общия регионален пазар през 2024 г., трябва да бъде разработен амбициозен последващ план за действие.** Новият план за действие следва да включва възможностите, предлагани от настоящия план за растеж, както и да отразява изцяло Зелената програма и Програмата в областта на цифровите технологии и иновациите за региона. За да може общият регионален пазар да бъде подготвен за бъдещето и като подготовка за механизма за корекция на въглеродните емисии на границите, планът за действие следва да съдържа необходимите елементи, които да позволят на Западните Балкани да постигнат напредък по отношение на декарбонизацията.

3) Ускоряване на основните реформи

Опитът от последователните кръгове на разширяване показва, че по-тясната интеграция с единния пазар на ЕС и целевата финансова подкрепа не са достатъчни за постигане на ускорено социално-икономическо сближаване. За постигането на устойчив успех са необходими всеобхватни реформи, включително в клъстера „Основни теми“. Те са от съществено значение, за да могат държавите кандидатки да напредват по пътя към членство в ЕС и за да могат техните

¹⁹ Централноевропейското споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА) от 2006 г. обединява шестте държави от Западните Балкани и Молдова в регионална търговска зона с цел либерализиране на търговията със стоки и услуги в региона. Работата на ЦЕФТА беше включена в плана за действие за общия регионален пазар през 2020 г.

²⁰ Съгласно документа, цитиран в бележка под линия 4.

икономики да се справят с конкурентния натиск на единния пазар и да изградят конкурентоспособни и устойчиви предприятия за привличане на частни инвестиции. Освен това ускоряването на основните реформи ще окаже положително въздействие и върху темпото, с което държавите напредват по пътя си към присъединяване към ЕС.

Като част от настоящия план за растеж всеки партньор от Западните Балкани ще бъде приканен да изготви **програма за реформи** въз основа на съществуващите препоръки, включително от годишния пакет за разширяването и заключенията от икономическия и финансов диалог, основан на програмите за икономически реформи на държавите. Програмата за реформи ще бъде изработена в консултации с Комисията, която ще я оцени и приеме.

Програмата за реформи ще определи ограничен набор от приоритетни реформи, разделени на качествени и количествени стъпки, които ще послужат като **условия за плащане**, т.е. при постигането им те ще задействат отпускането на средства по новия механизъм за реформи и растеж в съответствие с предварително определен график. Условието за плащане ще бъдат **свързани с конкретни социално-икономически реформи** за отключване на националния и регионалния потенциал за растеж, както и със **специфични реформи, свързани с основните теми в процеса на разширяване**, включително върховенството на закона, демокрацията, зачитането на правата на човека и основните свободи. Макрофинансовата стабилност, доброто управление на публичните финанси, прозрачността и надзорът на бюджета са общи условия за плащане, които трябва да бъдат изпълнени, преди да се пристъпи към отпускане на средства. Друго предварително условие следва да бъде Сърбия и Косово да се ангажират конструктивно с нормализирането на отношенията си с оглед на пълното изпълнение на всички свои съответни задължения, произтичащи от Споразумението за пътя към нормализиране на отношенията и приложението за изпълнението му, както и от всички предишни споразумения за диалог, и да започнат преговори по Всеобхватното споразумение за нормализиране на отношенията. Плащанията няма да зависят от въвеждането на горепосочените предложени промени в ССА (т.е. за изпълнение на 7-те приоритетни действия).

Програмата за реформи ще бъде основен двигател на плана за растеж: изпълнението ѝ ще създаде необходимите предпоставки за усвояване и пълноценно възползване от наличните възможности на единния пазар, за задействане на превеждането на средства по новия механизъм за реформи и растеж и същевременно за доближаване на държавите до изпълнението на критериите за членство в ЕС.

4) Подкрепа за сближаването чрез увеличаване на финансовата помощ: новият механизъм за реформи и растеж за Западните Балкани

Новият механизъм за реформи и растеж (по-нататък „механизмът“) за Западните Балкани ще предостави ключова подкрепа за изпълнението на новия план за растеж и неговите четири стълба чрез **значително увеличена финансова помощ**. Плащанията ще подлежат на строги условия за изпълнение на ключови реформи, както е посочено в програмата за реформи.

Предложеният механизъм ще обхване периода 2024—2027 г. Той ще предостави финансова подкрепа под формата на **безвъзмездна подкрепа** (до 2 милиарда евро) и **заеми** (до 4 милиарда евро) чрез пряко превеждане на средства към националните бюджети или под формата на финансиране на капиталови инвестиции чрез Инвестиционната рамка за Западните Балкани (ИРЗБ).

Той ще служи като централен елемент на плана за растеж, като значително ще увеличи финансовата помощ въз основа на амбициозна програма за реформи, с акцент върху необходимите социално-икономически реформи, съчетани с основни реформи, включително в областта на върховенството на закона и основните права. Той ще въведе строго обвързване с условия чрез създаването на механизъм за плащане въз основа на постиженията на ключови реформи, като се вземат предвид препоръките от последния пакет на Комисията относно

разширяването²¹. Такъв подход изисква изцяло нова структура, различна от наличните понастоящем инструменти за външна помощ. Този вид широко обвързване с предварителни условия и предложеното изграждане не са възможни в рамките на съществуващия Инструмент за предприєдинителна помощ (ИПП III). Условията за плащане ще допълват и укрепват други форми на двустранна подкрепа за Западните Балкани, предоставяна чрез други инструменти на ЕС.

Финансовото въздействие на механизма, съчетано с все още наличните средства по ИПП III за остатъка от МФР за периода 2021—2027 г., ще осигури на Западните Балкани приблизително същия интензитет на помощта на глава от населението, както политиката на сближаване средно в ЕС. Подобно безпрецедентно увеличение на бюджета би отговорило на нарастващите призови от региона за по-силно социално-икономическо сближаване и би засилило посланието към региона, че ползите от по-тесната интеграция с ЕС могат да се почувстват още преди присъединяването. По-дългосрочната цел е да се помогне на региона да разгърне пълния си потенциал по отношение на капацитета за икономическо и социално развитие в сравнение с държавите — членки на ЕС, до 2030 г.

Инструментът е замислен така, че да бъде гъвкав, адаптиран към целта за ускоряване на основните социално-икономически реформи и приближаване на региона до ЕС, като същевременно се гарантира предвидимост, прозрачност, видимост и отчетност на средствата.

Новият инструмент **ще допълва** и ще се подсилва взаимно с настоящата финансова помощ по ИПП III, както и — по-специално за преодоляване на правните и административните пречки пред трансграничното сътрудничество — с програмите за сътрудничество Interreg в рамките на политиката на сближаване на ЕС с участието на Западните Балкани. Конкретните реформи в рамките на програмата за реформи ще дадат възможност за въвеждане на необходимите условия за пълноценно използване на въздействието на значителната финансова помощ както по линия на новия механизъм, така и по ИПП III.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отговор на безпрецедентните предизвикателства, пред които са изправени Западните Балкани, произтичащи от необходимостта от съживяване на икономиките след пандемията от COVID-19 и настоящото въздействие на агресивната война на Русия срещу Украйна, Комисията предлага ЕС да направи **смело предложение на региона**. Предложение, което предоставя възможности **за насърчаване на социално-икономическото сближаване и доближаване на нашите партньори до единния пазар на ЕС в много области**, в допълнение към **значителната допълнителна финансова подкрепа**. Това предложение има за цел ускори реализирането на някои от икономическите ползи още в предприєдинителния период, за да се изградят по-силни и по-устойчиви икономики и да се осигурят ежедневни икономически ползи както за предприятията, така и за работниците и потребителите. Това от своя страна ще донесе ползи за целия ЕС — интеграцията на добре подготвени и икономически по-силни държави, които прилагат правилата и стандартите на ЕС още преди присъединяването си.

За да се отключи потенциалът на настоящия план за растеж, **партньорите от Западните Балкани ще трябва да посрещнат това предложение с решителни усилия за постигане на напредък както по програмата за вътрешни реформи, така и по укрепването на икономическата интеграция** в региона. Техните органи носят отговорността за ефективна комуникация относно плана за растеж и неговото изпълнение. Заедно Западните Балкани и ЕС следва да се възползват от тази възможност, за да ускорят напредъка по пътя на присъединяването.

²¹ Пакетът относно разширяването включва съобщение относно политиката на разширяване на ЕС и придружаващите го доклади по държави.

Мерки в подкрепа на интеграцията в единния пазар на ЕС

Предприемачество: възможности за стопанска дейност

- Насърчаване на иновациите, увеличаване на оползотворяването на знанията и защита на инвестициите в нови продукти чрез създаване на структурирана мрежа за сътрудничество между партньорите от Западните Балкани за хармонизирано прилагане на правата върху интелектуалната собственост.
- Насърчаване на развитието на хранително-вкусовата промишленост, включително рибарството и аквакултурите, в съответствие със стандартите на ЕС. Насърчаване на търговията със селскостопански продукти чрез признаване на планове за действие в извънредни ситуации в Западните Балкани по отношение на плодовете и зеленчуците и планове за изследване на културите, които вече са одобрени от страните по Централноевропейското споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА).
- Насърчаване на иновациите чрез i) разработването на **специален инструмент за предварително участие на Западните Балкани в инструмента „Ускорител“ на Европейския съвет по иновациите (ЕСИ)**, който да помага на дружествата за дълбокотехнологични иновации да развият пълния си потенциал с конкретни идеи и инвестиционни планове и ii) подкрепа и повишаване на квалификацията на новаторите и предприемачите чрез дейностите на Европейския институт за иновации и технологии (EIT) и неговите общности на знание и иновации.
- Ускоряване на трансфера и разрастването на технологични и социални иновационни решения за постигане на неутрални по отношение на климата и интелигентни градове.

По-близо до ЕС: възможности за подготовка за единния пазар

- Създаване на **Академия за единния пазар** — програма за изграждане на капацитет, чиято цел е да се изгради качествена инфраструктура на Западните Балкани до оперативните равнища на ЕС, за да се ускори процесът на постигане на свободно движение на стоки. Първите целеви области ще бъдат стандартите, сертифицирането и оценката на съответствието.
- Насърчаване на **пълноправно членство и участие на партньорите от Западните Балкани в CEN и CENELEC, когато това е възможно.**

Свързване и модернизиране: възможности в областта на цифровите технологии

- **Повишаване на киберустойчивостта на региона на Западните Балкани и съвместна борба с киберпрестъпността**, включително чрез увеличаване на участието в обучения и прояви, организирани от Агенцията на ЕС за киберсигурност (ENISA).
- Предоставяне на пълен достъп до Съвместното предприятие за европейски високопроизводителни изчислителни технологии (ВИТ).
- Присъединяване към **Академията за оперативно съвместима Европа**, за да се повишат задълбочените цифрови умения в рамките на публичните администрации в областта на оперативната съвместимост.
- Подкрепа за разгръщането на **сигурна международна свързаност и 5G мрежова инфраструктура** чрез инвестиционни проекти по линия на ИРЗБ в съответствие с инструментариума на ЕС за киберсигурност на 5G мрежите. 5G мрежите ще подкрепят цифровата трансформация в региона.

- Ускоряване на цифровия преход на МСП и стартиращите предприятия чрез участие в програма „Цифрова Европа“ и в мрежата от европейски цифрови иновационни центрове (ЕЦИЦ), подпомагащи дружествата и публичния сектор в двойния (екологичен и цифров) преход.
- Развиване на диалог относно изкуствения интелект (ИИ), включително водещи инициативи като моделите на ИИ. Акцентът ще бъде поставен върху генеративен ИИ и по-специално върху големите езикови модели.

Преквалификация и повишаване на квалификацията: възможности за заетост и обучение

- **Разширяване на членството в Европас**, за да се включат всички държави от Западните Балкани: с което се подпомагат хората, търсещи работа, да предприемат следващата стъпка в кариерата си, и се откриват нови възможности, както и **по-нататъшна подкрепа за участието на държавите в консултативната група за Европейската квалификационна рамка**: с което се улеснява прозрачността в областта на уменията и квалификациите.
- Разглеждане на възможността за участие в някои дейности на Европейската мрежа на **публичните служби по заетостта (мрежата на ПСЗ)** и сътрудничество с мрежата²² с цел укрепване на капацитета на публичните служби по заетостта в Западните Балкани.
- Създаване на по-безопасни работни места чрез изграждане на капацитет в инспекциите по труда в Западните Балкани.
- Засилване на **активното участие в Европейската година на уменията и Пакта за умения** с цел насърчаване на нагласите за повишаване на квалификацията и преквалификация, като групата от национални координатори се използва като платформа за обмен относно политиките в областта на уменията.
- Насърчаване на сътрудничеството в областта на професионалното образование и обучение, по-специално в областта на чиракуването и ученето в процеса на работа, в рамките на **Европейския алианс за професионална подготовка**.
- По-нататъшно насърчаване на участието на всички държави от Западните Балкани в **направлението „Заетост и социални иновации“ на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ +)**.

Време за младежта: възможности за младите хора

- **Улесняване на младите хора да учат в чужбина** чрез облекчаване на признаването на академичните квалификации и периодите на мобилност.
- Подобряване на достъпа до качествено образование и премахване на пречките пред ученето, като се работи за **пълноценното участие** на партньорите от Западните Балкани в **европейското пространство за образование** и се подкрепя транснационалното сътрудничество между висшите учебни заведения.

По-широки хоризонти: възможности за по-лесен туризъм, пътуване, транспорт и културни дейности

²² В съответствие с условията, определени в Решение № 573/2014/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за укрепване на сътрудничеството между публичните служби по заетостта (ПСЗ), и по-специално за държавите, които са се присъединили към направлението „Заетост и социални иновации“ на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ +).

- Обединяване на усилията за популяризиране на Европа като туристическа дестинация в трети държави **чрез пълноправно членство** на всички партньори от Западните Балкани в **Европейската комисия по туризма**.
- Наблюдатели в **пространството на данни за туризма**: предоставяне на необходимата информация за подобряване на планирането на туризма.
- Развиване на **партньорства за таланти в туризма в областта на уменията** между ЕС и Западните Балкани за увеличаване и подобряване на предлаганите в тези държави туристически услуги. Допълнително увеличаване на участието на всички партньори от Западните Балкани в програмата „Творческа Европа“, за да се подкрепи ролята на секторите на културата и творчеството в икономиката.

Спокойствие: защита на потребителите

- Предоставяне на достъп на органите за надзор на пазара в Западните Балкани до **инструмента за електронно наблюдение Webcrawler**, с който се откриват продукти, за които е съобщено, че са опасни, в Системата на ЕС за бърз обмен на информация за опасни нехранителни продукти.
- Предоставяне на **достъп до част от публичната информация** на Системата на ЕС за бърз обмен на информация за опасни нехранителни продукти, а в по-дългосрочен план — обмен на избрана непублична информация относно безопасността на продуктите и предприетите мерки.
- Предоставяне на достъп²³ до избрани елементи от Академията за електронно право прилагане.

²³ Доколкото съществуват гаранции, които позволяват обработката на информация в съответствие с изискванията на правото на ЕС.